

Dr Orhan Dragaš

Direktor Medjunarodnog instituta za bezbednost

PET TAČAKA ZA GRADNJU NOVIH SRPSKO-AMERIČKIH ODNOSA U 21. VEKU

Abstrakt

Odnosi Srbije i Sjedinjenih Američkih Država imaju dugu istoriju, ona je obeležena usponima i padovima, pri čemu su dostizali i ekstreme – od najintenzivnijeg prijateljstva i bratstva do oružanih sukoba. Obe države pokazuju zainteresovanost da unaprede svoje odnose i da prevaziđu istorijski nisku tačku koja traje poslednje tri decenije, što je neophodna pretpostavka da se uopšte i diskutuje o načinima na koji to treba postići. Potencijali za unapređenje odnosa Srbije i SAD objektivno su ograničeni grupom faktora, od kojih su neki (geografska udaljenost, ogromna nesrazmera u snazi i potencijalima) svojstveni i mnogim drugim državama na svetu, ali tu je i jedan ekskluzivno bilateralan remetilački faktor, a to su odnosi iz nedavne prošlosti. Prema našem mišljenju, dve države i dve nacije moraju pronaći oblasti u kojima će napredak voditi dugotrajnom jačanju ukupnih odnosa, na šta neće uticati povremeni različiti pogledi u političkoj i ekonomskoj sferi, kojih će svakako biti i što nije ništa neuobičajeno u savremenim međunarodnim odnosima. Te oblasti su tehnologija, bezbednost, kultura, personalne veze i istorijske veze. Obe države i njihovi narodi, njihove ekonomske, kulturne zajednice, mogu u ovim oblastima da iskoriste veliki prostor i nadgrade već postojeće veze, pri čemu bi dve državne administracije trebalo da daju podstrek tom povezivanju.

Ključne reči: Srbija, SAD, odnosi, saradnja, bezbednost, kultura, tehnologija, dijaspora, turizam, istorija, trgovina, partnerstvo.

1. UVOD

“Vi Srbi ste prošli vek započeli ratovima, završili ste ga ratovima... Šta nam lepo spremate za ovaj vek?”¹ – ovo pitanje je Henri Kisindžer postavio Živoradu Kovačeviću početkom 2000-tih, kada su se dvojica starih prijatelja, velikih diplomata, sreli u Americi, gde su se i upoznali mnogo godina ranije – jedan kao šef State departmenta, a drugi kao mladi ambasador socijalističke Jugoslavije. I zaista, šta je to što Srbija i Sjedinjene Države mogu da ponude

¹ A. Mijalković: Čovek sa dva života, intervju sa Živoradom Kovačevićem, Politika 2009.

jedna drugoj, kako bi u preostale četiri petine 21. veka temeljno redefinisale svoje odnose, i unapredile ih do nivoa koji su imale u periodu s početka pitanja Henrija Kisindžera?

U traganju za ovim odgovorom nećemo se prevashodno baviti unapređenjem političkih, diplomatskih i ekonomskih odnosa, zbog toga što se njihova stalna uzlazna dinamika jednostavno mora podrazumevati, imajući u vidu poziciju dve zemlje u međunarodnom okruženju – SAD su globalni lider političkih i ekonomskih integracija, a Srbija strateški nastoji da se priključi Evropskoj uniji, kao jednom od najbližih političkih i ekonomskih partnera SAD. Političke i ekonomske odnose SAD i Srbije, odnosno odnose dve vlade i pravce u kojima će oni voditi među-državne odnose u budućnosti vidimo kao stalnu i bazičnu podršku jačanju sveukupnih odnosa, onakvih kakve su dve zemlje nekada gajile i koji su izdržali test povremenih promena političkih i ekonomskih orijentacija.

2. OGRANIČENJA

Ovde ćemo ponuditi pet odgovora na postavljeno pitanje, pet polja na kojima bi Srbija i SAD, njihove vlade, organizacije i narodi trebalo da rade, kako bi dobili dugotrajno dobre i bliske odnose zasnovane na vezama koje lako mogu da izdrže test eventualnih političkih, diplomatskih neslaganja, kojih će neminovno biti s vremena na vreme. U nastojanju da formulišemo te odgovore, poći ćemo od nekoliko faktora, koji otežavaju uspostavljanje (obnavljanje) jačih veza, ali koje ne možemo da promenimo. To su:

- A) Geografija
- B) Ogromna nesrazmera u veličini
- C) Blisko istorijsko nasleđe

Srbija i SAD su geografski veoma udaljene. Ova okolnost će uvek biti ograničavajući faktor kada je reč o trgovini i personalnim kontaktima, bez obzira na stalno opadanje troškova za transport robe i stalno rastuću dostupnost avio-saobraćaja.

Po svim parametrima, ljudskim, ekonomskim, bezbednosnim, političkim... SAD su mnogostruko veće od Srbije. Pojedinačne ekonomije Menhetna ili Kalifornije veće su od ekonomije cele jedne Rusije. Ova velika nesrazmera prirodno ograničava mnoge potencijale za saradnju, jer veličina, prirodno, određuje prioritete, pa i interese i ambicije svake države. Dok SAD već veoma dugo imaju dominantnu ulogu na globalnom planu, a svi su izgledi da će tako ostati i ubuduće, Srbija u skladu sa svojim gabaritima želi da svoje interese ostvari pre svega kroz integraciju sa drugima, a to je u prvom redu Evropska unija.

Dok su prethodna dva faktora primenjiva na odnose velikog broja država sa SAD, treći faktor “udaljavanja” Srbije i SAD je ekskluzivno njihov, bilateralni. Reč je o teškom istorijskom nasleđu starom tek tri decenije. Iako u istorijskim razmerama kratak, ovaj teret za odnose dve države je karakterističan po svom jakom intenzitetu i negativnim efektima za odnose dve države i dva naroda. Odnosi se naglo pogoršavaju sa početkom krize u bivšoj Jugoslaviji 1990-tih godina prošlog veka, a kulminiraju NATO bombardovanjem tadašnje SR Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) 1999. godine. U tom periodu odnosi dve države strmoglavi su se od neslaganja u stavovima, preko zahlađenja, pa potom prekida diplomatskih odnosa, do otvorenog oružanog sukoba i uništavanja ambasade SAD u Beogradu. Iako su diplomatske, političke, ekonomske i kulturne relacije u vrlo kratkom roku obnovljene, na odnosima dve zemlje ostao je dubok trag, koji ih i dalje opterećuje, pre svega kroz percepciju u srpskoj javnosti.

Šta treba uraditi, šta je moguće uraditi da odnosi Srbije i SAD dobiju novu dimenziju saradnje, partnerstva i uzajamnog poštovanja i da ostatak 21. veka ostane zabeležen kao period stalnog uspona srpsko-američkih odnosa? Pre svega, da li ove dve države uopšte imaju interes da unapređuju svoje odnose?

3. INTERESI

Interes Srbije u ovom pravcu je nesporan. Njega ne bi trebalo meriti uobičajenim merilima, poput rasta trgovinske razmene, budući da je trgovina između dve zemlje prilično oskudna, iznosi tek nešto više od 400 miliona dolara u oba smera², bez obzira na to što su srpski proizvodi od prošle godine ponovo u bescarinskom režimu u SAD. Srbija i SAD nikada neće biti veliki trgovinski partneri, a za to su najodgovornija prva dva, ranije pomenuta, faktora geografske udaljenosti i ekonomske razvijenosti. Srpska ekonomija je životno vezana za tržište Evropske unije i to je jedini mogući prostor u kojem bi ona mogla da ostvari kvalitativni i kvantitativni rast. Dve trećine izvoza (67%) Srbija plasira na tržište zemalja Evropske unije, dok iz tih država dolazi čak 60 odsto celokupnog uvoza u Srbiju³.

Interes Srbije za bolje odnose sa SAD je u tome da sa njom razvije čvrsto i sveobuhvatno partnerstvo, jer se ostvarenje svih direktnih i konkretnih prioritarnih interesa Srbije izvode iz te činjenice – da li je Srbija partner SAD (na svim poljima) ili to nije. Od toga zavisi i kako će Srbiju tretirati Evropska unija, i eventualni napredak Srbije prema članstvu u EU, odnos sa najbližim susedima, mesto i uticaj u svim multilateralnim forumima, ali i neki konkretni izuzetno

² Ministarstvo spoljnih poslova Srbije, bilateralni odnosi sa stranim državama (www.mfa.rs)

³ Koristi koje Srbija ostvaruje u trgovini sa EU, Delegacija Evropske komisije u Republici Srbiji (2018)

važni unutrašnji interesi, a to je pre svega pitanje Kosova i odnosi sa Bosnom i Hercegovinom/Republikom Srpskom.

Sjedinjene Države nemaju, naizgled, vidljiv interes da sa Srbijom posebno razvijaju bliske odnose i da u njih investiraju vreme, politički i ekonomski uticaj. Srbija je sa ekonomskog stanovišta bez značaja za SAD, a region kojem Srbija pripada, u potpunosti je već ostvario strateško partnerstvo sa SAD preko članstva u EU (Bugarska, Rumunija, Hrvatska), ili preko članstva u NATO (sve države regiona osim Srbije i BiH). Ipak, interes Sjedinjenih Država da unapređuje odnose sa Srbijom postoji i on nije mali. Sjedinjene Države su, inače, jedan od većih investitora u Srbiji i taj obim se kreće oko 1,7 milijardi US dolara⁴.

Srbija inače smatra da je po geografskim, humanim, pa i ekonomskim resursima, a naročito potencijalima, bez premca država broj jedan na Zapadnom Balkanu, i u samom vrhu u jugoistočnoj Evropi. Njena pozicija u bezbednosnoj arhitekturi Evrope posebno je bitna u međunadnoj borbi protiv ekstremizma, islamskog terorizma, trgovine oružjem i narkoticima... Imati Srbiju za partnera samo u toj oblasti, već je važan interes Sjedinjenih Država. Interes SAD za boljim odnosima sa Srbijom naročito je izražen gledajući perspektivno, uz pretpostavku da će tranzicija ka članstvu Srbije u EU biti uspešna i relativno brza. Sa mestom u EU, i unapređenim demokratskim institucijama, što posledično dovodi i do snažnog ekonomskog rasta, Srbija za kratko vreme postaje još bitniji faktor u jugoistočnoj Evropi i država sa kojom SAD moraju imati bliske i partnerske odnose.

4. PET TAČAKA ZA GRADNJU NOVIH ODNOSA SRBIJE I SAD

S obzirom na to da obe države zaista imaju dovoljno razloga da se posvete poboljšanju svojih odnosa, pokušaćemo da lociramo konkretne oblasti, čijim unapređenjem bi sadržaj ovog partnerstva bio trajno obogaćen, a međusobni odnosi vakcinisani protiv štetnog dejstva povremenih nesuglasica, koje je u današnjim međunarodnim odnosima nemoguće izbeći kada je reč o bilo koje dve države na planeti. Po našem mišljenju to je sledećih pet oblasti:

4.1. Tehnologija

U uslovima savremene globalizacije, one koja je usledila nakon globalne finansijske krize 2008. godine i koja se često naziva "Globalizacija 4.0" sa jasnom asocijacijom na četvrtu industrijsku revoluciju, tehnologija je faktor koji najsnažnije kompenzuje razvojne i geografske razlike među ekonomskim

⁴ State Department: US relations with Serbia, Bilateral economic relations (2018)

entitetima. Napretkom u tehnološkoj sferi, Srbija i SAD bi u ogromnoj meri umanjile, ako ne i potpuno anulirale hendikep geografske udaljenosti (remetilački faktor br. 1) koji pogađa međusobne ekonomske odnose. Glavni kapacitet i resurs za unapređenje saradnje u tehnološkoj ravni bez sumnje je na strani SAD, kao globalne tehnološke super-sile, jedne od pet najinovativnijih država sveta i bez premca globalnog šampiona u sferi obrazovanja i naučno-istraživačkih baza. Što je posebno bitno, SAD su dom najvećih tehnoloških kompanija, koje će u sadašnjem ili drugačijem obliku zadržati dugoročni primat i kada je reč o kompanijama uopšte. Podsticaj tehnološkom transferu iz SAD od izuzetnog je interesa za Srbiju, ali to su i programi studiranja, usavršavanja, zajedničkih projekata i drugi oblici naučno-tehničke saradnje. Srbija u razvoju ovog aspekta saradnje može da ponudi, pre svega svoj potencijalno i srazmerno snažan sektor u oblasti IT-a, ali i istraživačke potencijale svojih univerziteta i instituta, pre svega u oblasti elektronike, poljoprivrede, bazičnih nauka (fizika, hemija, matematika...), medicina. Tehnološko, organizaciono i procesno "vezivanje" nekih velikih sistema u Srbiji za slične američke sisteme može da bude polje povratka i dugotrajnog učvršćivanja veza dve države i dva naroda. Vezuje nas i višedecenijsko iskustvo i odlaska naših stručnjaka u SAD, gde rade u sektorima obrazovanja, nauke ili biznisa, i programa saradnje kakav je Fulbright, koji je povezao u tom smislu već nekoliko naših generacija, i za SAD, ali i za bivšu Jugoslaviju. Pomenimo samo primer iz oblasti medicine – Institut za majku i dete "Vukan Čupić" na Novom Beogradu, koji je reputaciju vrhunske ustanove stekao upravo primenom i negovanjem znanja i praksi sa sličnih ustanova u SAD.

4.2. Bezbednost

Iako nije članica NATO, za razliku od svih svojih suseda (osim BiH i još izvesno vreme Severne Makedonije), Srbija i SAD imaju izuzetan zajednički interes da razvijaju saradnju u oblasti bezbednosti. Ova saradnja je i danas na prilično zavidnom nivou, imajući u vidu konstantne zajedničke aktivnosti, ili na bilateralnom nivou ili na nivou NATO-a, ali i kroz saradnju policijskih i istražnih službi, kao i saradnju Vojske Srbije sa Nacionalnom gardom savezne države Ohajo. Upravo taj program je od strane SAD ocenjen kao jedan od najuspešnijih koji sprovodi sa više od 60 država širom sveta⁵ Ipak, prostor za gradnju potpunog partnerstva ovde je i dalje ogroman. Sjedinjene Države su bez premca najveći globalni akter u oblasti bezbednosti, ali u isto vreme polje njene zainteresovanosti za bezbednosna pitanja je globalno, uključujući tu i Srbiju i Balkan. Sjedinjene Države, radi zaštite svojih nacionalnih interesa,

⁵ Vojska Srbije: Program državnog partnerstva Srbije i Ohaja, www.vs.rs

obraćaju izvesnu pažnju na bezbednosnu saradnju sa Srbijom, imajući u vidu pre svega nekoliko izazova – međunarodni terorizam i ekstremizam, ilegalne migracije, krijumčarenje oružja i narkotika. Po svim ovim pitanjima, Srbija je izuzetno značajna zemlja, pre svega kao područje tranzita iz Azije i sa Bliskog istoka u Zapadnu Evropu. Srbija je, na primer, i dalje u središtu najveće rute za šverc heroina iz Avganistana (čini 85% svetske proizvodnje)⁶ do Zapadne Evrope, koja čini četvrtinu svetskog tržišta ove droge. Preko teritorije Srbije je 2015. godine prešlo gotovo million od ukupno 1,5 miliona izbeglica (migranata) sa Bliskog istoka prema Zapadnoj Evropi. Ovi i slični izazovi postavljaju Srbiju visoko na listu država sa kojima SAD treba da imaju jako bezbednosno partnerstvo, jer upravljanje tim rizicima je od vitalnog značaja za interese SAD u Evropi, pre svega. Srbija je do sada pokazala izuzetno visoke performanse u suočavanju sa ovim bezbednosnim izazovima, ali imajući u vidu njene ekonomske resurse, njeni bezbednosni kapaciteti su ispod nivoa na kom zaslužuju da budu, s obzirom na ozbiljnost izazova sa kojima se suočava, naročito u tehnološkoj ravni.

4.3. Kultura

Kulturu ćemo ovde shvatiti u njenom širem značenju, ne samo kao tzv. "elitnu", već i u njenom pop-kulturnom, sportskom, pa i sub-kulturnom vidu. Redefinisanje odnosa SAD i Srbije verovatno ima najveći potencijal upravo u ovoj oblasti, a ujedno i najveću šansu da jačanjem kulturnih veza doprinesu snaženju odnosa i u svim drugim oblastima. Povezivanje nacija i identifikovanje jednih sa drugim najzahtevnije je, ali ujedno i najefikasnije upravo preko jačanja kulturnih veza. Nema sumnje da je Srbija, kao deo nekadašnje Jugoslavije, još od 1950-tih godina prošlog veka sa kulturnog stanovišta bila naglašeno pro-američki orijentisana. To se iskazivalo i u kulturnom stvaralaštvu, a naročito od kraja 1960-tih i tokom 1970-tih godina, posebno u svetu teatra, filma, književnosti i popularne kulture (muzika, moda, dizajn...) Upravo je period najdragocenijih ostvarenja u srpskoj i jugoslovenskoj književnosti, pozorištu, na filmu, u likovnim umetnostima i muzici, podudaran s periodom snažnih američkih uticaja i opšteg pozitivnog odnosa prema SAD u srpskom i jugoslovenskom društvu, od sredine pedesetih, do početka sedamdesetih kad je počela da se oseća kriza sa izvesnošću raspada jugoslovenske federacije.

Ogromna većina građana Srbije deli kulturne obrasce američkog naroda, što se razvojem komunikacionih tehnologija i dostupnosti kulturnih sadržaja samo uvećava. Kulturni uticaj SAD na globalnom planu je nespornan i nedostižan, ali i

⁶ UNODOC: World Drug Report (2010)

Srbija, iako mala zemlja, ima svoje “adute” da ponudi američkoj publici. To su već sada planetarno poznate sportske zvezde – Novak Đoković i košarkaši, na primer; ili mladi modni dizajneri (Roksanda Ilinčić), umetnici (Isidora Žebeljan, Vladimir Pištalo...). Promovisanje veza u kulturi naročiti potencijal ima u filmskoj industriji, odnosno u jačanju Beograda i Srbije kao destinacija za snimanje filmova, uključujući tu i angažovanje srpskih filmskih profesionalaca. Promovisanje zvezda poreklom iz Srbije u Americi ima izuzetan uticaj na percepciju Srbije među građanima SAD, a takva pozitivna percepcija se neminovno prelijeva i u samu Srbiju, čija javnost rado prima vesti da su u “velikoj Americi” odali poštovanje i divljenje sportisti/umetniku iz Srbije.

4.4. Personalne veze

Relativno mali broj građana Srbije, a još manji broj Amerikanaca ima personalno iskustvo sa drugom zemljom, ili sa njenim građanima. Imajući u vidu da je snaga i obim personalnih veza jedna od najbitnijih karakteristika odnosa među državama, Srbija i SAD bi morale mnogo toga da učine na ovom polju, ukoliko su zainteresovane da unaprede svoje ukupne odnose. Ovde ćemo ukazati tek na dva aspekta personalnih veza koja zaslužuju unapređenje, a što bi moglo značajno da utiče na poboljšanje ukupnih odnosa dve zemlje. Jedan aspekt je srpska dijaspora u SAD, a drugi – američki turisti u Srbiji.

Srpska dijaspora u SAD je brojna, ali i veoma heterogena, kada je reč o socijalnom, obrazovnom statusu, ali i odnosu prema matici. Ono što je povezuje, međutim, je trajnost njenog ostanka u SAD, što je razlikuje od velikog dela srpskih iseljenika u Evropi, koji se lakše odlučuju na povratak u zemlju. Prema zvaničnim američkim procenama, u SAD živi nešto više od 188.000 ljudi srpskog porekla⁷, dok zvaničnih podataka i procena iz Srbije nema, ako se ne računaju povremene medijske procene, koje govore o višestruko većem broju. Praktično celokupna srpska dijaspora u SAD (98,9%) živi u toj zemlji duže od jedne godine, a čak tri četvrtine (72%) je rođeno u SAD, što su pokazatelji čvrste, trajne vezanosti za SAD, odnosno male verovatnoće da će se odlučiti za dolazak u Srbiju⁸.

Srpska dijaspora u SAD, međutim, “zahvaljujući” neozbiljnom i nesistematičnom pristupu koji je država Srbija prema njoj gajila decenijama, nema dovoljno poverenja u zemlju iz koje je potekla, odnosno njene institucije. Nema poverenja u toj meri da bi u nju investirala. Oni bi, međutim, imali mnogo više poverenja u Srbiju ukoliko bi SAD i njene institucije bile lobista države Srbije kod njenih imigranata u SAD. Razume se, samo ukoliko bi Srbija i

⁷ Selected Population Profile in The United States, American Community Survey, US Census Bureau (2017)

⁸ Ibid.

njene institucije zaslužile takav tretman od strane vlade SAD, svojim napretkom u gradnji demokratskih institucija i tržišne ekonomije. Srbija danas, sopstvenom zaslugom, i verovatno jedina od bivših jugoslovenskih republika, nema lojalnu dijasporu u SAD, ali to je moguće promeniti ukoliko bi Sjedinjene Države, kojima američki Srbi veruju, uverili tamošnje Srbe da je njihova matica napredovala u partnerstvu sa SAD i da je njen vredan partner.

Sa druge strane, potencijal u razvijanju personalnih veza leži i u stimulanju i promovisanju dolaska većeg broja američkih turista u Srbiju. Trenutne brojke nisu ohrabrujuće, ali zato posvećenim partnerima to može da znači i veliki potencijal i polje za akciju. Od 17,7 miliona američkih turista koji godišnje posete Evropu (podaci za 2018. godinu, po U.S. Department of Commerce, International Trade Administration, National Travel and Tourism Office) samo njih 39.000⁹ ili 0,2% "svrati" u Srbiju. Ovaj procenat je svakako moguće povećati, ali to je prevashodni zadatak za turističke radnike u Srbiji. Što se tiče državnih institucija, njihov podsticaj ovakvim naporima bio bi blagotvoran za ukupne odnose dve zemlje, budući da bi time direktno povećavali broj ljudi koji stiču personalno iskustvo sa drugom zemljom. Te napore vidimo pre svega u primeni istovetnih iskustava kontinentalnih država bivšeg istočnog bloka, Češke, Slovačke ili Mađarske, ali i u domenu ubrzanja evropske integracije koja će ukloniti granice sa susedima i ubrzati sve administrativne procedure.

4.5. Istorijske veze

Svest i sećanje na jake istorijske veze Srbije i SAD i njihovih naroda bili su najveće žrtve loših političkih odnosa dve zemlje od 1990-tih godina naovamo. Zaslugom anti-zapadnih i anti-američkih politika koje su od tada kreirale javni diskurs, čitave generacije mladih u Srbiji stasavale su sa svešću da su SAD neprijatelj Srbije, da joj žele zlo i da to sistematski rade favorizujući njene neprijatelje. Antiamerikanizam nije postojao kao rašireno društveno osećanje čak ni u doba komunističkih vlasti, dakle pre 1990-tih. Ova regresija je učinila da se iz kolektivnog sećanja potiru jake veze koje su narodi i dve države sticale kroz istoriju, a naročito u obostrano teškim trenucima, kao što su Prvi i Drugi svetski rat. U tim ratovima iskovano je jako savezništvo, o kojem se govorilo i učilo i koje su obe odgovorne nacije nastojale da neguju kao svoju vrednu baštinu. Tek u poslednjih nekoliko godina, više naporom Sjedinjenih Država, istorijske veze se jače potenciraju i na njihovom poštovanju pokušava da se izgradi novi odnos između dva naroda. Na dobrom putu je odvajanje od zaborava prijateljstva Mihaila Pupina i predsednika Vudroa Vilsona, koje je

⁹ Statistički podaci o turističkom prometu u Republici Srbiji (januar-decembar 2018), Ministarstvo trgovine, turizma i telekomunikacija (2019)

rezultiralo i povoljnim američkim stavom prema Srbiji nakon Prvog svetskog rata. Slično je i sa obeležavanjem godišnjica misije "Halijard" i promovisanjem herojstva koje je tom prilikom iskazano u spasavanju američkih avijatičara u Drugom svetskom ratu. SAD su od kraja Drugog svetskog rata ulagale ogromne napore u obnovi Jugoslavije čiji je razvoj ostao usporen sve do sredine šezdesetih, zbog nasleđenog siromaštva iz prethodnih vremena, zbog posledica ratnih razaranja i gubitka preko pola miliona ljudskih života, ali i zbog neuspešne ekonomske politike posleratne Jugoslavije. Srbija i SAD su dužne prema svojim građanima da ulože napor i da vrate iz zaborava brojne primere savezništva i prijateljstva, jer su oni u Srbiji nepoznanica za mlade generacije, a za one starije – tek maglovito sećanje na neka ranija vremena. Osećaj istorijskog savezništva i partnerstva nešto je što dugoročno "boji" odnose dve zemlje i njihovih naroda i postavlja čvrst temelj za gradnju drugih vidova partnerstava. Jedna od značajnih osnova našeg istorijskog savezništva je upravo ono iskustvo koje je Srbija stekla u jugoslovenskoj zajednici, jedinoj, u državnom i društvenom smislu, složenoj državi koja je imala sličnosti sa SAD. Nekoliko generacija naših iseljenika, upravo zahvaljujući tom iskustvu, uspelo je da se asimiluje i u američkom društvu ostvari ogromne uspehe u ekonomiji, obrazovanju i samoj društvenoj prohodnosti. Ako je američki san koji je zasnovan na realnosti mogućnost integracije Srbije u Evropsku uniju, i taj san je, i kad je EU u pitanju, zasnovan na podršci i pomoći SAD evropskom ujedinjenju. Konačno, američko iskustvo bi nam moglo ponovo pomoći u traganju za mirom i novim putevima saradnje sa susedima, jer područje primene ili razumevanja srpskog jezika, i svih ostalih jugoslovenskih jezika koji su mu identični ili slični, obuhvata veliko tržište od oko 30 miliona stanovnika, na velikom delu prostora Jugoistočne Evrope.

5. ZAKLJUČAK

Srbija i SAD imaju pred sobom veliki izazov, ali zasigurno i obostrano veliki profit od građenja novih, boljih odnosa za 21. vek. Mnoge pretpostavke za to su već pri ruci, a do nekih se mora doći predanim radom i strpljenjem, što neće biti lako, imajući u vidu svu kompleksnost dosadašnjih odnosa, a posebno njihovu konfliktnu fazu u poslednje tri decenije. Ipak, interesi za boljim odnosima značajno nadilaze posledice ovog teškog nasleđa, čega bi trebalo da su svesne obe vlade, koje bi trebalo i da predvode ovaj proces. On neće biti kratak, niti lak, ali će vremenom donositi vidljive i opipljive plodove obema nacijama, koje su sticajem istorijskih okolnosti udaljenije jedna od druge nego što njihova prošlost, a naročito budućnost nalažu i zaslužuju.

LITERATURA

Balkans Forward, A New US Strategy for the Region, Atlantic Council (2017)

Dragoljub R. Živojinović: U potrazi za zaštitnikom, Albatros plus, (2010),

Nikola Samardžić: Limes – Istorijska margina i poreklo posebnosti Jugoistočne Evrope, HeraEdu (2017)

Serbia: Background and U.S. Relations, Congressional Research Service (2018)

Serbia's cooperation with China, the European Union, Russia and The United States of America, Study, European Parliament, Directorate-General for External Policies, Policy Department (2017)

Živorad Kovačević: Amerika i jugoslovenska kriza, Filip Višnjić (2007)